

המשבר החוקתי שבפתח

בעוד תקופה קצרה יתחולל בארץ משבר חוקתי שמחוללו היחיד הוא בנימין נתניהו. ראש הממשלה מסרב להיות כאחד האדם; אינו מוכן לעמוד לדין בבית המשפט כדי לנסות ולהדוף את ההאשמות החמורות נגדו, שתגבשנה, אל נכון, לכתב אישום לאחר השלמת הליך השימוע. בימים אלו הוא עוסק בתכנון צעדים פרלמנטריים שיביאו לשינויי חקיקה שאמורים לפטור אותו מהצורך להגן על חפותו בבית משפט; כמו כל אזרח במדינה שמוגש נגדו כתב אישום, כמו חברי כנסת, שרים, ראש ממשלה ונשיא שנגדם הוגשו כתבי אישום בעבר. צעד זה של נתניהו, אם יצלח, ישנה ללא הכר את פני המדינה והחברה, צעד שלאחריו לא תהיה כאן עוד מדינה דמוקרטית שבה יש שוויון מלא בפני החוק, שוויון שחל על כל האזרחים. המאבק יהיה, אם כך, על שמירת צביונה הדמוקרטי של המדינה והוא יתקיים במישור הפרלמנטרי, במישור המשפטי ובמישור הציבורי.

במישור הפרלמנטרי, בעקבות הבחירות האחרונות, היתרון עומד לכאורה לצדו של נתניהו. הוא עומד להקים קואליציה של 65 חברי כנסת שאמורה לתמוך במהלכי חקיקה שימנעו את העמדתו לדין. נראה כי לא תהיה לו כל בעיה לקבל הסכמה לכך מכל מפלגות הקואליציה שלו. בראש וראשונה במפלגה שלו, 34 אומרי הן צייתנים שאיש מהם לא חולק עליו בשום נושא, לאיש מהם דומה כי אין קווים אדומים שאסור לחצות, חבורה אינטרסנטית וצינית שתשתף פעולה עם כל מהלך שראש הממשלה יבחר להוביל, מהלך שישרת את האינטרס האישי שלו. אם יש בין חברי הכנסת של הליכוד מי שלא יסכים לכך, (סער, ארדן, אדלשטיין, דיכטר ??) יהיה הדבר בבחינת הפתעה, שלא ניתן לצפות לה או לבנות עליה.

לצד הליכוד מובטחת תמיכה של 16 חברי כנסת חרדים משתי המפלגות החרדיות. מפלגות ששלטון החוק ושוויון בפני החוק מעולם לא עניינו אותן. מפלגות שבראשן עומדים שני מנהיגים שעשויים גם הם לעמוד למשפט פלילי בקרוב, וצעדי המניעה של ראש הממשלה, מן הסתם, ישרתו גם אותם, כפי שישרתו עוד 2 ח"כים בליכוד שיש המלצות משטרה להעמידם לדין.

גם שלוש מפלגות הימין הנוספות תתמוכנה בתכנית החילוץ של נתניהו: מפלגתו של ליברמן, שנחלץ מתיק כבד משקל עקב רפיון רוח של היועץ המשפטי הקודם; מפלגתו של סמוטריץ' שדומה כי חילוצו של ראש הממשלה, כצעד מתריס נגד שלטון החוק בכלל, נמצא אצלה בעדיפות עליונה, ולבסוף כחלון, "מגן בית המשפט העליון" שכבר אינו רוצה בתפקיד הזה ומחשב את מסלול חזרתו לליכוד.

מול 65 חברי כנסת אלו תתייצב אופוזיציה של 55 חברי כנסת: מפלגת מרכז גדולה, שתי מפלגות שמאל קטנות ושתי מפלגות ערביות. נראה כי בחמש מפלגות אלו קיימת התנגדות חריפה לשינוי הכללים, לחקיקה אישית חסרת תקדים, מהלך פוליטי מושחת.

על מפלגות אלו לא להסתפק בהבעת התנגדות חריפה לצעד המתוכנן של נתניהו. עליהן לראות בכך צעד של שינוי כללי המשחק הדמוקרטי שאי אפשר להשלים אתו, מחטף של רוב קטן יחסית שלא ניתן להסכים אתו. ההתנגדות צריכה להיות כה בוטה וחסרת תקדים עד לקריאת תגר על מנגנוני החקיקה, שלא נועדו לאפשר סוג כזה של עריצות רוב. אולי צריך לחשוב על התפטרות של כל חברי הכנסת המתנגדים או החרמתה של כנסת שמסוגלת להעביר חוקים כאלו. הדבר צריך להיות מלווה במאבק ציבורי שייזמו מפלגות האופוזיציה תחת הסיסמה שחקיקה כזאת לא תעבור. הוצאת מאות אלפים מהבתים בהפגנות מחאה, מחזה שלא היה כאן מאז הפגנת הענק של סברה ושתילה והמחאה החברתית של שנת 2011.

במישור המשפטי ידו של נתניהו לכאורה על התחזונה. צפוי כי בג"ץ יפסול כל חקיקה אישית, מפלה, רטרואקטיבית העומדת בניגוד לערכי השוויון שעליהם מבוססים חוקי היסוד שנחקקו בשנת 1992. אמירותיו הברורות של היועץ המשפטי לממשלה כי דין אחד לכל הנאשמים וכי דין הבוחר לא יחליף את החוק הפלילי מהוות חיזוק חשוב ואמיץ לשלטון החוק, להתנגדות הצפויה של בית המשפט העליון לחקיקה המתוכננת.

במקרה זה צפוי לקרות משבר משפטי, מאבק בין הרשות המחוקקת, 65 צירי הקואליציה, למערכת המשפטית ולבית המשפט העליון. זהו מצב חסר תקדים שאין לדעת כיצד להתיר אותו וידו של מי תהיה על העליונה.

כדי להבטיח את עליונות החוק, המשפט וכללי השוויון יש צורך בהתגייסות של כלל החברה האזרחית, שדומה כי רובה תומכת בשלטון החוק, לצד המערכת המשפטית ובית המשפט העליון, שימצאו תחת התקפה שעלולה לרסק אותם לגמרי ולכבול אותם בשבי הרוב הפרלמנטרי בכנסת.

כל חלקי החברה האזרחית צריכים לצאת למאבק על שלטון החוק, על דמותה של המדינה: התקשורת, האקדמיה ובראשה הפקולטות למשפטים, עמותות, ארגוני עובדים, ארגונים מקצועיים וארגונים וולונטריים, ובעצם כלל הציבור הנאור כולו שנמצא תחת איום של השתלטות עוינת ואינטרסנטית של אדם אחד על כללי המשחק הדמוקרטי שהתגבשו כאן במשך 70 שנה, לטובת הצרכים האישיים והאנוכיים שלו.

הציבור הרחב, בהתגייסותו כנגד האיום שיציב בפניו האיש הזה, ראש הממשלה עם קואליציית 65 הח"כים שלצדו, יוכל להדוף את המתקפה, להכריע את הכף לטובת שלטון החוק, לשמירת צביונה הדמוקרטי של המדינה ולהבטחת קיומה כמדינה שכדאי לחיות בה.

האיום הממשמש מחייב גיוס כוחות ואנרגיות כפי שבאו לידי ביטוי במחאה החברתית של שנת 2011.

המולדת אכן בסכנה.